

hîhî'l-elfâzî'l-mütedâvile beyne'n-nâs ve Saqatâtî'l-âvâm adlarıyla da kaydedilen bu risâle halk arasında yanlış kullanılan bazı kelimelere dairdir (yazma nüshaları için bk. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3755/2; Tırnovalı, nr. 1865/3; Reşid Efendi, nr. 1053, vr. 42-43; Şehid Ali Paşa, nr. 2768/3). **2. el-Şaşîdetü'l-mîmiyye** (yazma nüshaları için bk. Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3725, vr. 185-186; Şehid Ali Paşa, nr. 1390/11, vr. 181-186). Doksan küsur beyitten meydana gelen bu kasideye İzzeddin Abdülazîz ez-Zemzemî, Muslihuddîn-i Lârî ve Ümmüveledzâde'nin oğlu Ali Efendi nazîre, Abdurrahman Alemşah, Garsüddin Ahmed b. İbrâhim el-Halebî ve Radiyyüddin Muhammed b. İbrâhim el-Halebî gibi âlimler şerh yazmışlardır (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1347, 1919; Atâî, II, 170, 178, 259). **3. el-Şaşâ'idü'l-'Arabîyye**. Ebüssuûd Efendi'nin çeşitli Arapça kasidelerini toplayan bir mecmuadır (yazma nüshaları için bk. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3741/9, vr. 297-308; Hâlet Efendi, nr. 799/27, vr. 327-329). **4. Kasîde fî risâis-Sultân Süleymân**. Kanûnî'ye yazdığı Türkçe mersiyedir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3507/2, vr. 8; Hacı Beşir Ağa, nr. 676/3, vr. 41-42). **5. Münşeat-ı Ebüssuûd**. Ebüssuûd'un resmî mensur yazılarıdır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3291).

Ebüssuûd Efendi'nin ayrıca akaide dair *Risâle fî beyânî'l-kazâ ve'l-kader* (İstanbul 1764), tıbbî dair *Risâle li-eclî't-tâûn* (Süleymaniye Ktp., Denizli, nr. 416/10, vr. 180-189) adlı iki risâlesiyle Vezir Semiz Ali Paşa'nın arzusu üzerine kaleme aldığı duanın önemini anlatan, bir mukaddime ve yedi babdan meydana gelen bir dua mecmuası vardır. *Duânâme-i Ebüssuûd*, *Risâle fî ed'iyetî'l-me'sûre*, *Risâle-i Mergûbe* ve *Mecmûa-i Deavât* adlarıyla anılan bu eserde dualar sade bir dille Türkçe'ye tercüme edilmiştir (İstanbul 1260, 1277, 1344).

BİBLİYOGRAFYA:

Ebüssuûd Efendi, *Risâle fî vakfi'l-menkül ve'n-nukûd*, Süleymaniye Ktp., Yenicami, nr. 676, vr. 156^a-165^b; a.mlf., *Öşür Risâlesi*, Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 1036, vr. 33^a-37^a; a.mlf., *İrşâdül-âkîl's-selîm*, Kahire, ts., I, 4; *Ebüssuûd Efendi'nin Fetvası ve Çivîzâde'nin Reddiyesi*, Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 1177, vr. 158^a-161^b; Mâverdî, *el-Ahkâmü's-sultânîyye*, s. 131 vd.; İbn Hallikân, *Ve-feyât*, II, 119-124; Birgivi, *es-Seyfû's-sârim fî 'ademi cevâzi vakfi'l-menkül ve'd-derâhim*,

Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1581, vr. 218^b-249^b; Ayderûsî, *Târhu'n-nârî's-sâfir 'an aḥbârî'l-karnî'l-âşir*, Beyrut, ts., s. 215 vd.; Hisım Ali, *el-'İkdû'l-manzûm fî zikri eḫâdîl'r-Rûm*, Beyrut 1975, s. 440 vd.; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, Beyrut 1975, s. 206-207; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, I, 349-351; Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 2604, vr. 19^a; Selânikî, *Târih* (İpsirli), I, tür.yer.; Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, II, 63, 71-78, 83, 88, 97-98, 170, 178, 183-188, 259, 275, 560; Peçuyul İbrâhim, *Târih*, I, 55 vd.; Âlî, *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp., nr. 5959, vr. 166^b vd.; *Keşfü'z-zunûn*, I, 509, 526; II, 898, 1347, 1480, 1826, 1919, 2036, 2040; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 401-402; Hezârfen, *Telhisü'l-beḫân fî kavânîn-i Âl-i Osmân*, İSAM Ktp., nr. 11301, vr. 142^a; Müstakimzâde, *Devhatü'l-meşâyih* (nşr. Ziya Kazıcı), İstanbul 1978, s. 23-24; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 81, 205; *Hedîyyetü'l-'arîfîn*, II, 247; Âlûsî, *Rahu'l-me'ant*, XXVIII, 21; *Sicill-i Osmânî*, I, 169-170; *İlmiyye Sahnâmesi*, s. 376-386; Vâmik Şükrü, *Târih-i Evkâf-i Ümem*, İÜ Hukuk Fakültesi Ktp., IV, 139, 178, 212, 229, 299, 314, 331, 356, 392, 393, 395, 397, 398, 403, 415, 416, 417, 422, 437, 489, 720; VI, 127, 516, 640, 658, 676, 741; VII, 382; *Mecmûa-i Âsâr*, İstanbul 1914, I, 401-402; Cevdet Bey, *Tefsîr Tarihi*, İstanbul 1927, s. 140 vd.; Ergun, *Türk Şairleri*, III, 1198, 1204; Danışmend, *Kronoloji*, II, 417-418; V, 114-115; Barkan, *Kanunlar*, s. XL-XLI; H. Ritter, *Ayasofya Kütüphanesinde Tefsîr İlmîne Ait Yazmalar (Arapça)*, İstanbul 1945, s. 78 vd.; Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 235; Hüseyin Nihal Atsız, *İstanbul Kütüphanelerine Göre Ebüssuûd Bibliyografyası*, İstanbul 1967; Abdullah Aydemir, *Büyük Türk Bilgini Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi ve Tefsîrdeki Metodu*, Ankara 1968; Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara 1972, s. 28-34; Bilmen, *Tefsîr Tarihi*, II, 652-665; M. Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul 1983; Ahmet Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara 1988, s. 358 vd.; a.mlf., *Osmanlı Kanunnâmeleri*, İstanbul 1990-93, I; IV; VI, tür.yer.; İsmail Safa Üstün, *Heresy and Legitimacy in the Ottoman Empire in the Sixteen Century* (doktora tezi, 1991), University of Manchester, Department of Middle Eastern Studies, tür.yer.; Suûd, "Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi Merhumun Tercüme-i Hâli", *Beyânü'l-Hak*, sy. 42, İstanbul 1326, s. 931-933; sy. 43 (1328), s. 943-948; Yusuf Ziyâ Yörükân, "Bir Fetva Münasebetiyle Fetvâ Müessesesi-Ebüssuûd Efendi ve Sanı Saltuk", *AÜİFD*, 1/2-3 (1952), s. 137 vd.; M. Tayyib Okçî, "Bir Tenkidin Tenkidi", a.y., II/2-3 (1953), s. 280 vd.; M. Tayyib Gökbiğîn, "Ebüssuûd Fetvalarında ve XVI. Asır Şer'iyye Sicillâtında İsbât ve Şahâdet", *İTED*, III/3-4 (1976), s. 117-132; İsmail Cerrâhoğlu, "Ebüssuûd ve Tefsiri", *Diyanet Dergisi*, XIII/4, Ankara 1974, s. 195-203; Fahri Unan, "XV. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Yönetim Kademesi İçerisinde Ebüssuûd Efendi Ailesi", *TY*, XI/50 (1991), s. 25-29; Cavid Baysun, "Ebüssuûd Efendi", *İA*, IV, 92-99; J. Schacht, "Abu'l-Su'ûd", *EI*² (İng.), I, 152.

AHMET AKGÜNDÜZ

EBÜZZİYA, Velid

(1882-1945)

Gazeteci, yazar, matbaacı
ve yayıncı.

Temmuz 1882'de İstanbul'da doğdu. Ebüzzîyâ Mehmed Tevfik'in küçük oğludur. Tahsiline Bakırköy'de Behram Ağa İlkokulu'nda başladı (1891-1892), oradan Mekteb-i Sultânî'ye geçti (1893-1894). Babasının ve aynı okulun son sınıfındaki ağabeyi Talha'nın Konya'ya sürgün edilmeleri üzerine okuldan uzaklaştırılarak göz hapsine alındı (Nisan 1900). Beş yıl kadar süren bu hapis müddetinde geceleri duvardan atlayarak evlerinin bitişindeki Fransız Frerler Mektebi'ne devam etmek suretiyle Fransızca'sını ilereletti. Bir yandan da babasının Konya'dan mektupla verdiği edebiyat ve dil derslerini sürdürdü; kendi gayretiyle Arapça, Farsça ve Almanca öğrendi. Göz hapsinin son bulması üzerine tekrar Mekteb-i Sultânî'ye devam etmek istediysede buna izin verilmeyince lise tahsilini Bakırköy'deki Fransız Saint Benoit Mektebi'nde tamamladı. Daha sonra İstanbul Dârülfünunu Hukuk Mektebi'ne girdi.

II. Meşrutiyet'in ilânı ile çıkarılan umumi af üzerine babasıyla ağabeyi sürgünden dönüp Ebüzzîya Matbaası'nı yeniden kurma hazırlığı içinde iken Velid de mütercim olarak Düyûn-ı Umûmiyye'ye girdi, bu arada Hukuk Mektebi'ni tamamlayarak doktora yapmak üzere Paris'e gitti (Kasım 1910). Sorbonne Üniversitesi'nde hukuk doktorası yaparken bir taraftan da Sciences Politiques'e devam etti. İstanbul'a döndüğünde babasının çıkarmakta olduğu *Yeni Tasvîr-i Efkâr* gazetesinde çalışabilmek için o devrin önde gelen Fransız gazetelerinden *Le Temps* ve *Le Figaro*'da stajyer muhabir olarak çalıştı. Bu arada Sciences Politiques'ten mezun oldu, ancak dokto-

Velid
Ebüzzîya

rasını tamamlayamadan İstanbul'a döndü ve babasının gazetesinde çalışmaya başladı (Ekim 1912). Babaları Ebüzziyâ Mehmed Tevfik'in ölümünden sonra iki kardeşten Talha idarî işleri, Velid de yazı işlerini üzerine alarak gazetenin yayımını devam ettirdiler.

Balkan Savaşı'nın bu en felâketli günlerinde bir yandan birbiri ardına değişen hükümetler, ilân edilen örfî idareler, İttihat ve Terakkî Fırkası ile Hürriyet ve İtilâf Fırkası arasındaki çekişmeler, öte yandan yeni patlak veren I. Dünya Savaşı ve uygulanmaya başlanan ağır sansür gazeteciliği çok güç ve tehlikeli bir hale getirmişti. Balkan Savaşı'nın başlangıcından I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar geçen devrede *Tasvîr-i Efkâr* on yedi defa kapatılmış, her defasında da o dönemde kapatılan gazetelerin başvurduğu bir tedbirle, ellerinde bulundurdıkları yedek imtiyazlarla kapanan gazetenin adını değiştirerek yayına devam etmişlerdir. Bu müddet zarfında gazete *Yeni Tasvîr-i Efkâr*, *Tasvîr-i Efkâr*, *Tasfîr-i Efkâr*, *Tesvîr-i Efkâr*, *Tefsîr-i Efkâr*, *İntihâb-ı Efkâr* ve *Hak* isimleri altında yayımlanmıştır.

Mütareke'nin ilânı üzerine Trakya ve Anadolu'da başlayan mahallî direniş hareketlerinin sözcüsü durumuna gelen gazete Damad Ferid Paşa hükümetleriyle de mücadele etmiş, Velid ve Talha beyler arka arkaya İstanbul hükümetinin meşhur Nemrud Mustafa Dîvâniharbi'nde muhakeme edilmişlerdir. Memleketin parçalanmak istenmesi üzerine halkı galeyana getirmek için matbaalarında bastıkları beyannâmeler dolayısıyla Talha Bey tutuklanarak Bekir Ağa Bölüğü'nde hapsedilmiştir. İngilizler'in, Mütareke şartlarını çiğneyip İstanbul'u resmen işgal etmeleri ve Şehzadebaşı Karakolu'nda uyumakta olan silâhsız askerleri yataklarında süngüleyerek şehid etmeleri üzerine (16 Mart 1920) kanlar akan naaşlarının resimlerini çeken Velid Bey, bunları çoğaltıp gizlice Anadolu'ya göndererek halkı galeyana getirmeye çalışmış, resimleri götürülen bir kişinin yakalanması üzerine İngilizler Velid Bey'i tutuklayıp Malta adasına sürgün etmişlerdir (23 Mart 1920). Bir yıl kadar sonra Malta sürgünleri arasında bulunan gazeteciler serbest bırakılınca Velid Bey de İstanbul'a döndü. *Tasvîr-i Efkâr*'ı çıkarmasına izin verilmeyince *Tevhîd-i Efkâr* adı altında yayımlamaya başladığı gazete ile gerek işgal kuvvetleri gerekse İstanbul'daki İngiliz taraftarları ile

mücadeleye girişti. *Tevhîd-i Efkâr* bir taraftan Millî Mücadele hareketinin yayın organı haline gelirken diğer taraftan Velid Bey'in matbaasında kurduğu "Mim Mim grubu" yer altı teşkilâtı ile, işgal kuvvetlerinin Türk ordusundan toplayarak depolara doldurduğu silâh ve mühimmatı alıp Anadolu'ya kaçırmaya başladı. Büyük Taarruz'un yapılabilmesini sağlayan çok miktarda cephane bu teşkilât tarafından elde edildi; bunları Ladin adlı bir vapurla bizzat Velid Bey İnebolu'ya götürerek Millî Müdafaa Vekili Refet (Bele) Paşa'ya teslim etti (18 Aralık 1921). Bu hizmetine karşılık kendisine Erkân-ı Harbiyye Reisi Fevzi Çakmak imzasıyla istiklâl madalyası verildi (22 Nisan 1922). Zaferden sonra Mudanya Mütarekesi'ne katılan tek gazeteci Velid Bey olduğu gibi Lozan barış müzakerelerinde de bulunarak gazetesine günü gününe gönderdiği yazılarla, Anadolu ve İstanbul'la ilgili Lozan'da oynanmak istenen oyunlar ve Türk delegelelerinin çetin mücadelesi hakkında bilgi verdi.

O zamana kadar Anadolu hükümetiyle birlikte çalışmış olan Velid Bey, hiçbir hazırlık yapılmadan birdenbire cumhuriyet ilân edilmesinin yanlış bir hareket olduğuna dair şiddetli tenkit yazıları yazdı. Özellikle hilâfetin kaldırılmasının büyük bir hata olduğunu ve bu hatanın Türkiye'yi bütün İslâm âleminin mânen hâkimi durumundan çıkaracağını, o yıllarda hemen hepsi Batı devletlerinin müstemlekesi olan İslâm devletlerini siyaset âleminde tamamen başsız ve hâmisiz bırakacağını, bunun da Türkiye'yi büyük devletlikten çıkarıp sıradan küçük bir devlet haline düşüreceğini ısrarla belirten makaleler yayımlaması Ankara hükümetini rahatsız etti. Yine bu sırada alfabenin değiştirilmesi hakkında ileri sürülen fikirler aleyhinde neşriyat yapması bardağı taşıran son damla oldu. Bu esnada gazetede Ağa Han'ın hilâfet hakkında yazdığı bir makalesi yüzünden (24 Kasım 1922) Velid Bey "hıyânet-i vatanıyye" ithamı ile tutuklandı ve İstanbul'a gönderilen özel bir İstiklâl Mahkemesi heyetine teslim edildi (9 Aralık 1923). Ancak vatana yaptığı hizmetler sebebiyle, ayrıca İstiklâl madalyası sahibi olduğu için mahkeme sonunda beraat etti. Velid Bey'in, hükümetin yanlış bulduğu icraatını şiddetli makalelerle tenkide devam etmesi üzerine, o sıralarda doğuda patlak veren Şeyh Said isyanı dolayısıyla (11 Şubat 1925) çıkarılan Takrîr-i Sü-

kûn Kanunu ile (4 Mart 1925) *Tevhîd-i Efkâr* kapatıldı. Kendisi de Şeyh Said isyanına sebep olmakla suçlanarak tutuklandı ve Diyarbakır'da bulunan İstiklâl Mahkemesi'ne gönderildi (12 Mart 1925). Aynı şekilde suçlanan, İstanbul ve Adana'da muhalefette bulunan başka gazeteler de kapatıldı, yazarları tutuklanıp aynı mahkemeye gönderildi. Diyarbakır'da başlayan mahkeme Elazığ'a nakledilerek devam etti; suçsuz bulunan gazetecilerin hepsi beraat etti. Ancak beraat kararı şartlı oldu; Velid Bey'den başka diğer bütün gazetecilerin hayatları boyunca bir daha gazetecilik yapmaları yasaklandı. Velid Bey, bu ağır ve haksız şarttan istisna edilmesine rağmen gazetesini tekrar yayımlamadı, bir çeşit inzivaya çekilerek matbaasıyla meşgul oldu. Tutuklanmadan önce İstanbul'da yeni kurulmuş olan Türk Matbuat Cemiyeti başkanlığına seçilmiş olduğu halde yapılan teklifleri reddederek burada tekrar görev almadığı gibi 1924-1925 yıllarında bulunduğu İstanbul Belediyesi Şehir Meclisi üyeliği görevine de devam etmedi. Atatürk'e karşı suikast teşebbüsü ortaya çıkarılınca (15 Haziran 1926) hükümetin muhalif olarak tesbit ettiği tanınmış kimselerle beraber Velid Bey de tutuklanarak Ankara İstiklâl Mahkemesi'ne gönderildi, ancak ilk sorgusundan sonra serbest bırakıldı.

Velid Bey 11 Haziran 1934'te *Zaman* adıyla bir gazete çıkararak tekrar gazeteciliğe başladı. Ancak burada da tek parti idaresinin ağır baskısı yüzünden dilediği gibi yazı yazmadığı için gazeteye rağbet sağlayamadı; ayrıca gazetenin iki defa kapatılması üzerine yayın hakkını devrederek matbaası ile meşgul olmaya devam etti. Bu ikinci inziva dönemi altı yıl sürdü; aile gazetesini yeniden çıkarmaya karar veren ağabeyi Talha Bey'in oğlu Ziyad Ebüzziyâ'nın yayımlamaya başladığı *Tasvîr-i Efkâr*'da (2 Mayıs 1940) başmakale ve Selim Sabit takma adıyla günlük siyasî yazılar yazdı. Velid Bey'in tekrar gazeteciliğe başlaması hükümetçe hoş karşılanmadı ve gazete daha yayımının ilk haftasında on gün tatil edildi. II. Dünya Savaşı'nın en hareketli günlerinde hükümet çeşitli vesilelerle arka arkaya *Tasvîr-i Efkâr*'ı kapatmaya devam etti; nihayet gayri resmî olarak, "Velid Bey yazı yazmaktan vazgeçmezse gazete tamamen kapatılacaktır" tehdidi üzerine gazete yazı yazmaktan vazgeçti. Velid Bey 12 Ocak 1945 tarihinde öldü.

Geniş bir kültüre ve ansiklopedik bilgiye sahip olan Velid Bey inançlarından fedakârlık etmeyen, kanaatlerini ne parasına olursa olsun yılmadan müdafaa eden, memleket meselelerinde asla müsamaha göstermeyen, son derece çalışkan bir kimse idi. Ülkenin ancak dinine, geleneklerine ve aile mefhumuna bağlı kalarak yükselbileceğine inanıyordu. Aynı zamanda her türlü ilmî ve fikrî yeniliğe taraftardı. Kendisine yapılan menfaat tekliflerinde olduğu gibi en ağır baskı ve tehditler karşısında da fikir ve kanaatlerinden asla vazgeçmemiştir.

Tam anlamıyla gazeteci olarak doğmuş bulunan Velid Bey Türkiye'de çağdaş gazeteciliği kurmuştur. Paris'teki gazetecilik stajında mesleğin bütün inceliklerini kavramış, bunları daha sonra kendi gazetesinde başarıyla uygulamıştır. Türk basınında fotomuhabirliğini ihdas eden, olayları fotoğraflarla görüntüleyip sunan, idarehanede karanlık oda ve klişehane kuran odur. Yine olayların temsili resim ve karikatürlerle verilmesi âdeti de onunla başlamıştır. Memleketin tanınmış birçok gazetecisinin yetiştiği *Tasvîr-i Efkâr* ve daha sonra *Tevhîd-i Efkâr* Türk matbuatında başlı başına bir gazetecilik okulu sayılır. Velid Bey'in önemli hizmetlerinden biri de Millî Mücadele sırasında gazetesine topladığı devrin güçlü kalemlerine haması yazılar yazdırması ve tanınmış resamlara çizdirdiği haması desenlerle halkın zafere olan inancını arttırarak onlara mânevî kuvvet vermiş olmasıdır.

Ebüzziya Matbaası'nda yayıncılığa başlayan Velid Bey, gazetecilik yapması yasaklanınca daha önce babasının yayımladığı *Takvîm-i Ebüzziyâ*'yı 1943'ten itibaren tekrar çıkarmaya başlamıştır. Yine bu sırada *Fen ve Sanat Halk Ansiklopedisi* adıyla fasikül halinde bir eserin yayımına başlamış, ancak vefatı üzerine eser ilk ciltten sonra yarım kalmıştır.

Velid Bey "eau forte" denilen çini mürekkebi kullanarak tarama usulüyle resim yapmakta ve bilhassa portre resmetmekte usta idi. Matbaasında bastığı kendi eserlerinde ve babasının takvimlerinde bu tarz resimleri vardır. Ayrıca küfi hatta ve bilhassa arabesk tezyinatta usta olup matbaasında basılan eserlerin küfi hatla olan yazılarını kendisi yazmıştır.

Eserleri. *Şarlok Holmes'in Sergüzeştleri* (Conan Doyle'den trc., İstanbul 1328 r.); *Delik İğne* (Conan Doyle'den trc., 1910);

Kuyruklu Yıldızlar ve Halley Kevkebi Gîsûdân (İstanbul 1328 r.); *Girid, Mâzisi, Hali, İstikbali* (bir heyet tarafından hazırlanmıştır, İstanbul 1328 r.); *Tayyârecilik, Mâzisi, Ehemmiyeti, Terakkiyât-ı Hâzırası, İstikbali* (2. bs., İstanbul 1329 r.); *Türkiye Demiryolları Cep Atlası* (İstanbul 1931); *Takvîm-i Ebüzziyâ* (1943-1945 yıllarına ait ansiklopedik duvar takvimi); *Fen ve Sanat Halk Ansiklopedisi* (İstanbul 1945).

BİBLİYOGRAFYA :

Nevsâl-i Millî, İstanbul 1345/1924, s. 315-322; Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 109; Asım Us, *Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım*, İstanbul 1964, II, 89-92; Cemal Kutay, *Bilinmeyen Tarihimiz*, İstanbul 1974, II, 291-365; Feridun Kandemir, "Cumhuriyetten Günümüze Siyasî Hadiselerin İç Yüzü", *Son Saat*, 15-21, 26-31 Ekim 1950; "Cemalettin Saraçoğlu'nun Hatıratı", *Yirminci Asır*, sy. 147, 149, 160, İstanbul 1955; Eşref Edip, "Sebülürreşâd'ın Romanı: Sebülürreşâd İstiklâl Mahkemelerinde", *Sebülürreşâd*, XII, İstanbul 1959, s. 111, 281-283, 305-306, 325-326, 340-341, 354-355, 367-368; XIII, 24-25, 51, 71-72, 109; XIV (1962), s. 250, 281-283, 293, 316, 331-332, 361; Cihad Baban, "Ebüzziya Velid", *Meydan Dergisi*, sy. 553-555 (Ocak 1978); Ragıp Pıgar, "Abdurrahman Velid Ebüzziya", *Yeni Defne*, II/13, İstanbul 1982, s. 21-24; R. Ekrem Koçu, "Ebüzziya (Velid)", *İst.A*, IX, 4867-4869; *TDEA*, II, 417-418.

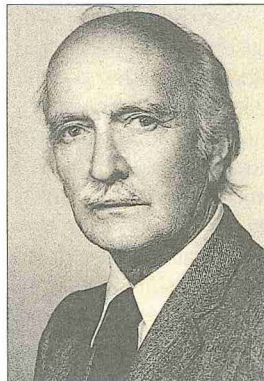
ZİYAD EBÜZZİYA

EBÜZZİYA, Ziyad

(1911-1994)

Gazeteci, yazar,
fikir ve siyaset adamı.

İstanbul'da doğdu. Tanzimat döneminin önde gelen gazeteci ve yazarlarından Ebüzziyâ Mehmed Tefvik'in torunu, gazeteci Talha Ebüzziya'nın oğludur. İlk ve orta öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde (1924-1933), yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1936). Gazeteciliğe 1933 yılında amcası Velid Ebüzziya'nın çıkardığı *Zaman*

Ziyad
Ebüzziya

gazetesinde başladı. Daha sonra *Tasvîr-i Efkâr*'da Velid Ebüzziya ile birlikte çalıştı (1940-1945). Velid Bey'in ölümünden sonra Cihat Baban'la birlikte aynı gazeteyi *Tasvir* adıyla çıkardı (1945-1949). Demokrat Parti taraftarı olarak yayın yapan *Tasvir* on yedi defa kapatıldı ve otuz beş defa mahkemeye verildi. 1946 seçimlerine Demokrat Parti'den Konya adayı olarak katıldı. Seçime hile karıştırılınca kazanamadı. 1933'ten 1947 yılına kadar hissedarı olduğu Matbaa-i Ebüzziyâ'nın müdürlüğünü de yürüten Ziyad Ebüzziya aynı yıl tedavi için İsviçre'ye gitti. Ayrıca 1946-1956 yılları arasında akşamları yayımlanan *Son Saat* gazetesini kurarak idaresini üstlendi. 1950 seçimlerini kazanıp Demokrat Parti'den Konya milletvekili oldu. Milletvekiliği 1954 döneminde de devam ederken "isbat hakkı" krizinde on dokuzların elebaşlarından biri olarak partiden ihraç edildi (1955). Bunun üzerine Hürriyet Partisi'ni kurarak 1957 seçimlerine katıldı, ancak kazanamadı. Milletvekili olduğu 1950-1957 yılları arasında Dünya Parlamenterler Birliği, Avrupa Parlamenterler Birliği ve Avrupa Konseyi üyeliklerinde bulundu. 1958-1960 yılları arasında da Avrupa Konseyi Kalkınma Fonu'nda Türkiye temsilcisi olarak çalıştı.

Fransızca, Almanca ve Rumca bilen Ziyad Ebüzziya, daha öğrenciyken Türkiye İş Bankası ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda görev aldı (1934-1935). Robert College'de Türkçe, tarih, coğrafya öğretmenliği yaptı (1938-1943). Orta Doğu Teknik Üniversitesi kurucu ve mütevelli heyeti üyeliği görevinde bulundu (1955-1960). İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda öğretim görevlisi olarak çalıştı (1979-1985). Türk Kültürüne Hizmet Vakfı'nın kurucuları arasında yer aldı. Beyoğlu GEN Kitap Sarayı, GEN-AR Sanat Galerisi ve Kulübü'nün de kuruculuğunu ve idareciliğini yaptı. Gazeteciliği fiilen bıraktıktan sonra haftalık *Yeni Düşünce* ve günlük *Zaman* gazetelerine (1988-1989) fikrî ve siyasî yazılar, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ne basın tarihiyle ilgili maddeler yazdı. Uzunca süren bir hastalığın ardından 26 Mayıs 1994 günü öldü ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

Bir İstanbul efendisi olarak tanımlanan ve Galata Sarayı Mekteb-i Sultânîsi'nin devamı olduğu için Galatasaray Lisesi mezunu olmakla övünen Ziyad Ebüzziya gazeteci, tarihçi ve siyasetçi sıfatı